

A budai Várpalota — múlt és jelen

A budai Vár említésére az ember képzeletében a Halászbástya körvonalai tűnnek fel, majd a Várpalota, és a várnegyed filmekből, tévéfilmekből jól ismert részletei. Pedig a Vár nemcsak e szembetűnő és közismert látványosságokból áll, hanem történelmet, kulturhistóriát őrző tárház is. Évmilliók történetét őrzik természetalkította képződményei — évezredek történelmét az ezekre épített falak, és azok alá fúrt föld alatti labirintusok.

Az a — napjainkban a tenger szintjétől 160 méter magasan elterülő — két kilométer hosszú, és 750 illetve 370 méter széles fennsík, amelyre a ma ismert Várnegyed épült, a pleisztocénben alakult ki. Az alatta húzódó — tízkilométeresre becsült — barlangrendszer forrásvíz vájta a mészkőbe; ugyanaz a forrásvíz, amely a Várhegy egykori felszínén csillogó tavat is táplálja. A pincék — e jórészt természetes képződmények — védelmet nyújtottak az őskor, s a legújabbkor emberének is. A török korban betemett középkori barlangpincéket 1930—40 között megtisztították, hogy bombabiztosakká alakítsák át (itt állta ki Buda második világháborús ostromát sok ezer ember); s ekkor lelt rá a félmillió éves hévizes barlangkutakra Kadic Ottokár geológus, aki mint Zolnay László régész, a Vár avatott kezű kutatója írja, kétemelet mélységű kettőspincékre, pa-

leolitikori leletekre is rátalált. (A földtörténeti-régészeti emlékek a Szentháromság utca 2. alatti múzeumban kaptak helyet.)

Tekintsük át legalább fűtőlag a Vár történetét — a Várét, amelynek romjai betemették, megőrizték, majd visszaadták régmúlt korok dokumentumait.

Az ország középkori fővárosának alapjait IV. Béla király fektette le a tatárjárás után; s 1250 előtt a királyi palota magja is elkészült. Zsigmond király — aki 1387-től kereken ötven esztendeig tartó uralkodása alatt cseh király és német császár is volt — a Budai Vár jelentőségének növekedésével egy időben kialakította a palota középkori tömbjét is, s abban a nagyszabású udvari ünnepélyekre alkalmas, 70-szer 18 méteres dísztermet. Akkoriban épült a Vár erődrendszere, amelynek jórésze megmaradt.

A Várát ezerféle megpróbáltatás érte: török uralom, villámcsapás-előidézte lőporrobbanás, Buda visszafoglalásának ostroma. Mária Terézia építkezései miatt lebontották a középkori palota utolsó mardványait is. Csak a múlt század végi bővítéskor kerültek ismét napvilágra azok a kőfaragványok, tárgyi emlékek, amelyek hírt hoztak a palota régi szépségéről.

A II. világháború lerombolta a palotát. Ezután 1948—63-ig helyreállítással kapcsolatban 26 holdnyi területen kutatták fel a középkori királyi palota maradványait, Gerevich László vezetésével; ekkor bukkantak elő ismét a középkori épületek alapfalai, és — jobb állapotban — az ezeknél is mélyebben épületek. Tövéntelen épületelem, dísz, tárgyi emlék feltárása után, Gerő László tervei szerint, 1967-ig helyreállították a Boltozatos helyiségeket, a Gótikus nagytermet, az Alkapolnát, a Királypincét. Az időközben újjávarázsolt Várpalota épületében felavatták a Budapesti Történeti Múzeumot; falai között egy évtizede megnyílt a Vármúzeum is, ahol megtekinthetők az ásátás eredményei.

Négy évvel ezelőtt nagy szenzációról adtak hírt a lapok: Zolnay László régész ásátás közben páratlan leletre bukkant: gótikus szobrok, torzók nem is sejtett darabjaira. A tudósítások egyre több töredékről, torzóról, egészalakos szoborról szóltak. Végül egyértelműen megalapították, hogy európai viszonylatban is páratlan, tárlantyi középkori szobor pihent a föld mélyén. Muzeológusok, régészek, restaurátorok munkájának eredményeként ebből az anyagból nyílt meg 1976 tavaszán „A középkori Buda királyi vár-

palotája és gótikus szobrai” című, átfogó kiállítás.

Az alagsori Előcsarnokban makettek, alaprajzok, képek, fotók szemléltetik a palota csaknem ötszázéves alakulását. Mátyás király függőkertjének alapítménye, Nagy Lajos király palotájának szobortorzói, a Zsigmond-korabeli palota épségben feltart, háromboltozatos helyisége, valamint homlokzat, — arkád —, kútrészlete, a Nagy Lajos, Zsigmond, Mátyás-korabeli figurális kályhacsempék, s az ezekből re-

Töredékef a XIV—XV. századból (az 1974-es ásátásokból)

Gion Christoforo Romano Mátyás (1490)

konstruált díszkályha, a palotában egykor működött kerámiaműhely darabjai, dísz- és konyhaedények, majolikák, címerek, a Mátyást és Beatrixet ábrázoló fehérmárvány dombormű: az összkép hűen idézi föl a palota reneszánsz kori pompáját.

Az Anjou-palota alapfalaira épült Átjáróban, és az egykori királynőnk lakosztályához tartozó Gótikus nagyteremben állították ki a világi tárgyi szobrokat, amelyek lovagokat, főrangú nőket örökítettek meg; a Nagy Lajos által építtetett Alkapolnában pedig az egyházi alakok — apostol, próféta, madonna, szentek figurái — kaptak helyet.

A többemeletnyi mélységű pincelabirintus még sok titkot tart magában, de számomat már sikerült megfejteniük a kutatóknak, s a felszínre hozott leletek tükrében mind tisztábban látjuk, milyen magas színvonalú településfejlesztők, —építők, —művészek éltek e helyen sok évszázaddal ezelőtt. S a napjainkban kulturális központtá alakult Várpalota falai között helyet kap a múlt és jelen — és amit az ország és a nemzetközi együttműködés produkál. Mindez szemlélteti a kultúra egységességét és folyamatosságát.

Pérel Gabriella